

INHOUD

Inleiding	8
Schoolniveau	12
Factor 1 » Een gegarandeerd en uitvoerbaar onderwijs- programma	13
Factor 2 » Uitdagende doelen en effectieve feedback	16
Factor 3 » Betrokkenheid van ouders en gemeenschap/ samenleving	18
Factor 4 » Een veilige, ordelijke omgeving	21
Factor 5 » Collegialiteit en professionaliteit	24
Leraarniveau	27
Factor 6 » Didactische aanpak	28
Factor 7 » Pedagogisch handelen en klassenmanagement	31
Factor 8 » Sturing en herontwerpen programma	34
Leerlingniveau	37
Factor 9 » Thuissituatie	37
Factor 10 » Achtergrondkennis	40
Factor 11 » Motivatie	42
Implementatie	45

V VOORWOORD

Schoolontwikkeling, het invoeren van verbeteringen op school, kunt u aanwenden als oplossing voor de discrepantie tussen uw visie en de huidige stand van zaken op uw school. U kunt het beschouwen als een brug tussen knelpunten en dromen. Kan onderwijsresearch daarbinnen een rol spelen? De wetenschap bepaalt toch niet wat wij op school gaan doen?

Research, de praktijk en dit boek

Research bepaalt niet wat u moet doen, inderdaad. Er is uit onderwijsresearch echter wel bekend welke zaken effect hebben op het beter leren en ontwikkelen van leerlingen. Dus u maakt zelf keuzen, en research vertelt u of wat u wilt aanpakken ook echt effect heeft. En zo ja: waaraan moet u denken als u gaat werken aan verbeteringen?

Als u de ouders meer bij de school betreft, blijkt dat een positief effect te hebben op de prestaties van de leerlingen. Maar wist u dat huisbezoek alleen positief effect heeft op de lange termijn als u het heel systematisch doet? En dat korte, telefonische contacten direct al behoorlijk positief werken? Tot voor kort was het moeilijk hier inzicht in te krijgen, maar nu is er een toegankelijk overzicht voorhanden van de resultaten van internationale onderwijsresearch:

via het werk van Robert Marzano en zijn medewerkers.

In het boek 'Wat werkt op school'¹ (originele titel 'What Works In Schools') geeft Marzano een overzicht van wat school en leraren kunnen doen om de leerresultaten van leerlingen op een hoger niveau te krijgen. De uitgave die u nu in handen hebt, is een beknopte versie van 'Wat werkt op school'.

'Wat werkt op school'

Met het denkkader van 'Wat werkt op school' hebben leraren en scholen een hulpmiddel om te bepalen wat zij in hun onderwijs willen verbeteren. Hiervoor kunnen zij gebruikmaken van beschikbare kennis die is verzameld uit onderwijsresearch, die de laatste 35 jaar is uitgevoerd in Europa, de Verenigde Staten, Australië en Canada. Onder leiding van onderzoeker Robert Marzano, specialist op het gebied van leren en onderwijzen, is hiertoe een meta-analyse uitgevoerd die zich uitsluitend concentreert op onderwijsveranderingen die daadwerkelijk invloed hebben op de leerprestaties en ontwikkeling van leerlingen. Hieruit is een schat aan wetenschappelijke gegevens voortgekomen die uiterst bruikbaar zijn bij onderwijsverbetering. Uit de analyse kwamen elf factoren naar voren die van invloed zijn op de leerprestaties.

Dit werkt op school

In het werk van Marzano is precies terug te vinden hoe groot de invloed is van de diverse factoren. Elke schoolsituatie is uniek.

¹Marzano, R.J. 'Wat werkt op school', Bazalt Groep 2021

Daarom moet de school zelf bepalen aan welke factoren het beste kan worden gewerkt om het leren van de leerlingen op (nog) hoger niveau te krijgen.

Ook geeft 'Wat werkt op school' concrete, met research onderbouwde aanwijzingen die directe toepassingswaarde hebben voor de praktijk. Bijvoorbeeld: een van de elf factoren die een positieve invloed hebben op de leerprestaties, is de didactische aanpak van de leraar. Bij deze factor passen negen didactische strategieën die tot een aantoonbaar hoger resultaat leiden. Een van die methoden is coöperatief leren. Uit onderzoek is vervolgens naar voren gekomen hoe u met deze strategie moet werken om de leerprestaties inderdaad omhoog te krijgen. Het zomaar invoeren van coöperatief leren leidt dus niet automatisch tot succes, maar kent voorwaarden. Het is met name de gedetailleerde uitwerking die het geheel zo relevant maakt voor de praktijk en de aansturing daarvan.

'Wat werkt op school' is ook van belang voor het schoolmanagement, omdat met behulp van deze researchgegevens een verantwoord en haalbaar schoolontwikkelingsbeleid gevoerd kan worden.

'Wat werkt op school' en de andere publicaties van Marzano zijn vooral bedoeld voor leraren die hun vak serieus nemen. Zij bieden een kader en informatie om gericht met onderwijs bezig te zijn. Zo wordt 35 jaar wetenschappelijk onderzoek toegankelijk voor onderwijsmensen. Gebaseerd op die informatie kunt u bij het nemen van besluiten over in te voeren verbeteringen (én tijdens

het invoeringsproces zelf) kiezen voor zaken die er echt toe doen. In de praktijk merken we dat het ook een gemeenschappelijke taal oplevert voor onderwijsvakmensen. Hiermee slaan we de brug tussen theorie en praktijk. Praktijk wordt toegankelijke theorie en wetenschap toepasbare praktijk. Het werkt!

Anne-Marie Dogger-Stigter

Manager Bazalt Groep Educatieve Uitgeverij

Een aantal factoren wordt meer gedetailleerd uitgewerkt in afzonderlijke publicaties:

- *Wat werkt in de klas* gaat in op de negen didactische strategieën die tot een aantoonbaar beter leerresultaat leiden.
- *Wat werkt: Pedagogisch handelen & klassenmanagement* beschrijft de vier aspecten: goede relaties tussen leerlingen en leraar, omgaan met ongewenst gedrag, heldere regels en routines, mentale instelling van de leraar. Dit legt de pedagogische en organisatorische basis voor goed onderwijs.
- *Wat werkt: Leiderschap op school* geeft aan hoe een school kan functioneren door te werken aan haar onderwijskwaliteit. Met daarbij de speciale rollen van de directeur en anderen die verantwoordelijkheid nemen.
- *De Kunst en Wetenschap van het Lesgeven* is gericht op de leraar die praktisch bezig is een les, lessenserie of thema voor te bereiden en uit te voeren. Aan de hand van tien ontwerp vragen worden waardevolle tips gegeven.
- *Wat werkt: Bovenschools Leiderschap* beschrijft hoe invloed op leerprestaties tot stand kan komen vanuit het bovenschools management.

INLEIDING

Het onderwijs kan altijd beter. Dit is een conclusie die na bijna een eeuw gericht onderwijsbeleid in Nederland met een gerust hart kan worden getrokken. In de loop van de twintigste eeuw zijn diverse grote, centraal gestuurde programma's opgezet, met het doel de leerprestaties binnen de scholen te verbeteren. Lang niet altijd met succes, zoals de mislukking van de zogenaamde compensatieprogramma's voor kinderen uit arbeidersmilieus in de jaren zeventig laat zien.

Mede als gevolg van dergelijke misstappen is de overheid meer op afstand gaan besturen. Scholen zijn vrijer om hun eigen onderwijs vorm te geven. Pas als de eindscores bekend zijn, worden de scholen die niet boven de vooraf vastgestelde normen uitkomen door de onderwijsinspectie gemaand maatregelen te nemen.

'Wat werkt op school' wil een bijdrage leveren aan het effectief verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs en zo een waardevolle steun en vraagbaak zijn voor alle scholen - besturen, leraren en ouders - die zich in een minder streng van bovenaf geleid onderwijssysteem voor een groeiend aantal keuzen zien geplaatst. Het boek is dus niet alleen bedoeld voor scholen die met tegenvallende scores te kampen hebben, maar voor álle onderwijsinstituten. Immers: de

in dit jaar behaalde goede resultaten zijn geen garantie voor de toekomst. Bovendien dienen zich telkens opnieuw keuzen aan, die bepalend zijn voor de verdere ontwikkeling en positionering van de school.

‘Wat werkt op school’ biedt schoolbesturen en onderwijsgegenden de mogelijkheid om meer grip te krijgen op de eigen verbetermogelijkheden. Elke school streeft naar verbetering van de leerprestaties. Dit boek geeft antwoord op de vraag hoe dat het beste kan worden gedaan. ‘Wat werkt op school’ gaat niet uit van een geloof of overtuiging. De aangeboden methoden zijn voor alle religieuze en niet-religieuze stromingen toepasbaar.

Hoe geeft dit boek antwoord op uw vragen?

De Amerikaanse auteur Robert J. Marzano heeft de resultaten van 35 jaar internationaal - ook Nederlands - onderwijsonderzoek tegen het licht gehouden en van daaruit een aanpak geformuleerd, waarin de meest gedeelde conclusies de leidraad vormen. Hij was op zoek naar onderwijsveranderingen die daadwerkelijk invloed hebben op de leerprestaties van leerlingen tussen de 4 en 17 jaar. De conclusie dat de school bepalend is voor de leerprestaties vormt de basis. Op dat fundament bouwt Marzano een stappenplan, waarin wereldwijde ervaring en methodiek zijn verwerkt. Dit stappenplan helpt de voorgestelde aanpak ook daadwerkelijk in de praktijk te brengen.

Het boek is opgebouwd als een drie-eenheid. Marzano brengt de uitkomsten van verschillende onderdelen samen in drie niveaus die invloed hebben op de prestaties en de ontwikkeling van de leerling.

De drie niveaus zijn:

1. Schoolniveau
2. Leraarniveau
3. Leerlingniveau

Binnen elk niveau onderscheidt Marzano factoren die de prestaties van de leerling positief beïnvloeden.

Op schoolniveau zijn dat factoren die bepaald worden door schoolbeleid:

- een gegarandeerd en uitvoerbaar onderwijsprogramma;
- uitdagende doelen & effectieve feedback;
- betrokkenheid van ouders en gemeenschap;
- veilige, ordelijke omgeving;
- collegialiteit en professionaliteit.

Op leraarniveau zijn dat factoren die de individuele leraar kan gebruiken om de prestaties van de leerlingen te beïnvloeden:

- didactische aanpak;
- pedagogisch handelen en klassenmanagement;
- sturing en herontwerpen van het lesprogramma.

Op leerlingniveau zijn dat factoren die direct betrekking hebben op het functioneren van de leerling:

- thuissituatie;
- achtergrondkennis;
- motivatie.

Zo komen binnen de drie niveaus (school, leraar en leerling) elf factoren aan bod. Deze worden in dit boekje een voor een besproken en toegelicht. Bij elke factor geven we een aantal actiestappen, waarmee u de effectiviteit van het onderwijs kunt verhogen.